

Nr 74.

Av herr **Osberg**, *angående tillsyn över och granskning samt beskattning av donationer och stiftelser.*

En omständighet i vår tidsutveckling, som icke kan undgå ens uppmärksamhet, är det ovanligt stora antal donationer, som tillkommer varje år. Knappt kan man genomögnå en dagstidning med mindre man upptäcker tillkännagivandet, av, att en eller flera personer testamenterat större eller mindre belopp till ett eller flera ändamål. Hela donationssystemet vilar på allt för godtycklig grund, och med den omfattning denna rörelse fått, torde det vara nödvändigt, att statsmakten på ett tillfredsställande sätt utreder dessa stora företag i mer än ett avseende.

Åtskilliga framställningar ha blivit gjorda i syfte att åstadkomma ordning och reda, nämligen vid 1887 års riksdag inom första kammaren, vilket föranledde till utredning. Kungl. Maj:t tillsatte den 29 november 1901 en kommitté, som avgav sitt betänkande den 21 december 1903, med förslag till, bland annat, lag om offentligen erkända stiftelser.

Vid 1909 års riksdag väcktes motion i andra kammaren angående anordnande av verksam kontroll över vården och förvaltningen av donationer och stiftelser, antingen dessa avsetts till allmännyttiga ändamål eller till enskilda personers eller företags bästa. Vidare gjordes framställning i skrivelse till Kungl. Maj:t vid 1913 års riksdag om förnyad omprövning om anordnande av tillsyn från statens sida över vården och förvaltningen av donerade medel och stiftelser.

Om man gör en jämförelse emellan landets rörliga kapitaltillgångar å ena sidan och stiftelsernas bundna tillgångar å den andra, finner man, att ett rätt betydande belopp blivit överfört från rörligt till bundet kapital.

År 1910 utgjorde donations- och stiftelsekapital 329,529,193: — kr. Av detta belopp kommer

på Stockholms stad	175,480,826: — kr.
på Göteborgs stad	41,020,097: — kr.
på Uppsala stad och universitetet	15,640,410: — kr.

Summa kronor 232,141,333: —,

således vid den tidpunkten mer än två tredjedelar av stiftelsernas förmögenhet på dessa tre städer. Granskar man vidare, finner man, att på stä-

dernas konto för hela riket uppgår summan till 302,480,971 kr. och för landsbygden till 27,040,222 kr. Beträffande stiftelsernas fördelning till olika ändamål för hela riket komma 28,18 % på stipendiefonder m. m., 17,01 % på stiftelser för barnavård m. m., 15,05 % på stiftelser för fattigvård o. d., 12,35 % på pensionsfonder, 11,14 % på stiftelser för sjukvård samt 16,27 % på andra stiftelser och inrättningar.

Sedan 1910 finns ingen statistik utvisande stiftelsernas tillväxt i antal och värde, men med den omfattning donationsförfarandet haft under tiden från nämnda år och de stora summor, som av pressen uppgivits, torde donationskapitalet uppgå till omkring det dubbla mot 1910.

Om åtminstone den del av donationsmedel, som kan tvistas om, huruvida det är välbetänkta ändamål för vilka kapitalet lämnats, kom produktiva företag till tjänst, skulle detta medverka till att höja det allmänna väståndet.

De personer, som lyckats samla stora kapital och äro i tillfälle donera, borde icke glömma, att förmögenheten är skördad från det produktiva fältet. En gammal god regel är, att därifrån man skördar, dit bör man också något återbörda.

År 1880 fanns i landet 3,700 stiftelser, år 1890 5,870, år 1900 8,615 samt år 1910 12,629. Detta visar emellertid, att donationstillkomsten ständigt stigit, och säkert är, att den tid, som förlupit sedan 1910, skall visa en ännu snabbare tillväxt.

När nu denna rörelse bundit så stor del av landets kapital och det vill synas, som om donationsförfarandet skulle ohejdat fortgå, torde det vara ofrånkomligt för statsmakten att vidtaga en omfattande utredning i syfte att för det första åstadkomma en effektiv registrering och kontroll över stiftelsernas medel och förvaltning. Detta kommer helt naturligt att åsamka statskassan utgift, men enligt min mening böra de allra flesta fonderade stiftelser åläggas statsskatt (däremot ej kommunalskatt), lämpligen avvägd. Det torde icke vara möjligt och icke ens nödvändigt att låta dessa stora summor, som redan finnas och ideligen överföras genom nya stiftelser, gå fria för statsbeskattning.

Staten är dock den stora regulatorn, som får lämna stöd åt en mångfald ändamål, och rimligt synes det då vara, att de flesta stiftelser blevo föremål för beskattning.

Vidrae kan ifrågasättas, om icke en mångfald donationer, som tillkommit under en tid med helt andra förhållanden och behov än som nu äro rådande, borde omregleras till att mera motsvara nutida krav. Som exempel kan anföras, att viss testator stipulerade på sin tid, att avkastningen av den av honom upplagda fonden skulle utgå till underhåll åt 5 årliga pigor, som på grund av ålder eller sjukdom ej kunna själva försörja sig. Sedan tillkomsten av folkpensioneringen är ju en sådan stiftelse icke längre av värde. En mångfald donationer stipulerar underhåll av gravar för all framtid, men sedan det blivit lagstadgat, att familjegrav icke får underhållas

under längre tid än 50 år, äro ju dessa stipulationer icke längre aktuella. Många sådana exempel skulle kunna anföras. Tänkbart är även, om ej en granskning från myndighets sida borde ifrågasättas innan upprättad stiftelse ägde giltighet. Detta med tanke på att förebygga donerande till onyttiga ändamål.

På grund av det anförda hemställer jag,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta allsidigt utreda frågan om tillsyn från statens sida över vården och förvaltningen av donerade medel och stiftelser. Jämväl undersöka i vilken utsträckning stiftelser böra beskattas och regleras, från otidsenliga bestämmelser till tidsenliga sådana. Vidare om lämplighet av att tillkommen donation underställes viss myndighet för granskning, innan sådan donation kan äga giltighet.

Stockholm den 19 januari 1927.

Oscar Osberg.

